

StedelijkLab Slotervaart, Amsterdam
2005

Basisschool Professor Einstein, VMBO Calvijn met Junior College, (V)MBO TeC Amsterdam, Jeanne van Heeswijk, Dennis Kaspori, SKOR, Amsterdams Fonds voor de Kunst, De Dageraad, Stadsdeel Slotervaart, Stedelijk Museum Amsterdam e.v.a.
www.faceyourworld.nl

Hoe kun je de identiteit van een wijk en de sociale binding van de bewoners met hun woonomgeving versterken? Vooral in vernieuwingsgebieden is deze vraag actueel. De inzet van vernieuwing is altijd verbetering, maar herstructurering is een langdurig proces met een grote impact op de buurt en haar bewoners. Zij worden op veel verschillende manieren betrokken bij de ontwikkelingen, maar zijn toch vaak buitenstaanders. Dat het ook anders kan, hebben beeldend kunstenaar Jeanne van Heeswijk en architect Dennis Kaspori laten zien met hun project Face Your World, StedelijkLab, in de Amsterdamse wijk Slotervaart.

De beeldende kunst heeft in de afgelopen jaren een omslag gemaakt van een autonome rol naar een maatschappelijk geëngageerd proces en daarin hebben twee gebieden elkaar gevonden. Van Heeswijk laat zien wat de rol kan zijn van 'culturele interventie' in de stedelijke vernieuwing. Zij richt zich hierbij specifiek op het publieke domein als plek waar ontmoetingen en confrontaties plaatsvinden tussen mensen en culturen en waar ideeën tot stand komen. En dit kan niet achter de tekentafel worden ontworpen. Dit is iets van de mensen zelf, voor de mensen zelf. Wel kan men een omgeving creëren voor 'sociale interactie in publieke ruimte', zoals zij het zelf noemt. En wat is een mooiere plek dan een stedelijk vernieuwingsgebied, dat vaak een bron is van conflicten tussen bewoners, ontwikkelaars en overheid? Zelf vorm geven aan de wereld waarin je leeft. Dat is volgens Van Heeswijk het belangrijkste uitgangspunt van het project Face Your World, StedelijkLab in de Staalmanpleinbuurt in Amsterdam. En daarin gaat zij ver. Doel van het project is om een laboratorium op te richten waarin scholieren uit de buurt zich het vernieuwingsproces eigen maken en zelf medeontwerpers en ontwikkelaars worden van het publieke domein.

Het herstructureringsgebied in de Westelijke Tuinsteden leende zich bij uitstek voor haar project. Door het vernieuwingsproces en de samenkomst van veel verschillende culturen is de vormgeving van het publieke domein een grote uitdaging.

Van Heeswijk had haar zinnen gezet op het Staalmanpark, dat ontwikkeld moest worden als centrum van de te vernieuwen buurt. Toen zij de deelraad benaderde met de vraag of zij dit gebied mocht 'hebben' om samen met leerlingen uit de wijk een ontwerp te maken dat ook daadwerkelijk zou worden uitgevoerd, werd terughoudend gereageerd. Wie garandeert dat het goed wordt? En hoe zit het met de randvoorwaarden? Van Heeswijk had maar één antwoord: vertrouwen in de mensen. Met dit project wil zij de buurt teruggeven aan de bewoners door gezamenlijk uit te zoeken hoe zij hun leefomgeving ervaren en willen inrichten. In eerdere projecten heeft zij laten zien wat haar kwaliteiten zijn, waardoor de deelraad haar dit vertrouwen heeft gegeven.

Een voormalige gymzaal aan de rand van het toekomstige Staalmanpark werd omgebouwd tot StedelijkLab. Een half jaar lang werkten hier leerlingen van twee vmbo-scholen en een basisschool een dagdeel per week aan het ontwerp. Ze maakten een eerste verkenning: wat is de ruimte eigenlijk? Wie maakt er gebruik van? En hoe? Vervolgens is een wensenlijst opgesteld. Niet geschreven maar getekend. En deze lijst moest worden omgezet in een ontwerp. Maar hoe komt een ontwerp tot stand? Verkennen, kijken, tekenen, schrijven, meten, voorbeelden verzamelen, overleggen, mening vormen, argumenten verzamelen, samenwerken. Alle onderdelen van het ontwerpproces kwamen aan bod. Tussendoor legden Van Heeswijk en Kaspori de kneepjes van het vak uit: hoe lang is een meter, wat is het verschil tussen een plattegrond en een perspectieftekening. Gastsprekers vertelden over natuur en milieu, stedenbouw, maar ook over de inrichting van hangplekken voor jongeren.

'... glijboom, discoboorn,
vijverboom, autoband-
schommelboom, snack-
boom, ...'

Scholieren doen voorstellen voor groen-met-een-functie

In een speciaal ontworpen computerprogramma is de omgeving van het Staalmanpark driedimensionaal weergegeven. De leerlingen konden deze ruimte naar eigen inzicht inrichten. Omdat alle computers met elkaar in verbinding stonden, werkten zij gelijktijdig in dezelfde 'ruimte'. Discussiëren, beargumenteren en samenwerken was noodzakelijk om je eigen plannen erdoor te krijgen. Hierbij stonden niet alleen hun eigen wensen centraal, maar moesten de scholieren ook aandacht besteden aan andere gebruikers: familie, burens, ouderen, andere kinderen.

Naast de noeste arbeid van de scholieren werden veel discussies gevoerd met buurtbewoners, waarvoor speciale bijeenkomsten werden georganiseerd. Voetbaljongens, allochtone moeders en vele anderen zijn begeleid bij het bewustwordingsproces van hun eigen leefomgeving en gestimuleerd om hier uitspraken over te doen. Op de eerste open dag kwamen 600 buurtbewoners kijken naar en discussiëren over de ideeën en plannen. En zij bleven terugkomen en meedenken. Na acht maanden lag er daadwerkelijk een plan dat, na presentatie in het StedelijkLab, geëxposeerd is in het Stedelijk Museum in Amsterdam, het museum waarnaar het laboratorium is vernoemd. In maart 2006 is het Parkplan, na het gebruikelijke proces van het vaststellen van financiële randvoorwaarden, inzage en inspraakavonden, goedgekeurd door de deelraad van Amsterdam Slotervaart. Over drie jaar zal het worden uitgevoerd. In de tussenliggende periode krijgt het StedelijkLab een vervolg. In Stedelijke Werkplaatsen zullen, in een werk-leertraject voor jongeren uit de buurt, bijzondere onderdelen van het park worden gemaakt zoals doe-bomen, een klimbeheerhuisje en een standbeeld van De Staalman, het herkenningspunt voor de buurt. Ruim 600 mensen hebben actief deelgenomen aan het project. Door ze te laten kennismaken met en deelnemen aan alle aspecten van de stedelijke vernieuwing

Een half jaar lang werkten leerlingen van twee vmbo-scholen en een basisschool een dagdeel per week aan een nieuw ontwerp voor het Staalmanpark

zijn zij zelf onderdeel geworden van het proces. Zij zijn gestimuleerd om hun stem te laten horen en ervan bewust gemaakt dat deze ook gehoord wordt en invloed heeft.

Als het hele vernieuwingstraject in de buurt is afgerond, zullen de leerlingen die nu tussen de tien en vijftien jaar zijn tot de twintigers behoren. Dit is een andere generatie. Voor hen maar ook voor alle andere buurtbewoners die deelgenomen hebben aan het project geldt dat zij door de betrokkenheid hun werk zien groeien en deel uitmaken van, verantwoordelijkheid nemen voor en trots zijn op hun eigen leefomgeving.

